

**МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ****MODERNIZATION OF HIGHER LEGAL EDUCATION IN UKRAINE:
CHALLENGES AND PROSPECTS**

**Серединко А.С., аспірантка кафедри
державно-правових дисциплін
Міжнародний гуманітарний університет**

У статті акцентовано увагу на окремих найбільш актуальних проблемах та перспективах модернізації вищої юридичної освіти в Україні. Обґрунтовано думку про необхідність модернізації вітчизняної системи вищої юридичної освіти у зв'язку із інтеграцією України у європейський освітній простір.

Звернута увага, що успішність модернізації юридичної освіти в Україні варто оцінювати через призму викликів та перспектив, що дозволить побудувати сталий механізм стабільного розвитку вітчизняної юридичної освіти, котрий буде відповідати сучасним стандартам державної політики держави ХХІ століття.

Доведено, що викликами національного характеру, що постали перед вищою юридичною освітою в Україні слід визнати: невідповідно велику кількість закладів вищої освіти, що готують правників; дихотомічність системи підготовки правників (цивільні заклади освіти, що підпорядковані Міністерству освіти і науки України та навчальні заклади зі специфічними умовами навчання, що знаходяться у відданні Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державної фінансової служби тощо); необхідність збалансованого поєднання теоретичної та практичної складової в процесі підготовки правників; відмова від знаневого підходу та запровадження компетентнісного підходу навчання; девальвація шкільної освіти; руйнації юридичних наукових шкіл.

В результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що модернізації вітчизняної юридичної освіти неможлива лише за рахунок зміни державних стандартів чи переходу на дворівневу освіту, ліквідацію заочної форми навчання або ж скорочення закладів вищої освіти, котрі готують юристів. Зазначено, що дані заходи носять переважно обмежувальний або ж заборонний характер. Наголошено, що процес модернізації вищої юридичної освіти має проходити в рамках системного підходу, що дасть змогу враховувати вплив різних факторів на стан юридичної освіти в цілому.

Ключові слова: вища юридична освіта, модернізація, реформування, освітній процес, концепція юридичної освіти, правник, стратегія модернізації.

The article focuses on some of the most pressing problems and prospects for the modernization of higher legal education in Ukraine. The opinion on the need to modernize the domestic system of higher legal education in connection with the integration of Ukraine into the European educational space is substantiated.

Attention was drawn to the fact that the success of the modernization of legal education in Ukraine should be assessed through the prism of challenges and prospects, which will allow building a sustainable mechanism for the stable development of domestic legal education, which will meet modern standards of state policy of the state of the 21st century.

It is proven that the following national challenges facing higher legal education in Ukraine should be recognized: an unjustifiably large number of higher education institutions that train lawyers; the dichotomy of the system of training lawyers (civilian educational institutions subordinate to the Ministry of Education and Science of Ukraine and educational institutions with specific training conditions, which are under the jurisdiction of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the Security Service of Ukraine, the State Financial Service, etc.); the need for a balanced combination of theoretical and practical components in the process of training lawyers; rejection of the knowledge approach and introduction of a competency-based approach to training; devaluation of school education; destruction of legal academic schools.

As a result of the study, it was concluded that the modernization of domestic legal education is impossible only by changing state standards or switching to two-level education, eliminating correspondence education, or reducing the number of higher education institutions that train lawyers. It is noted that these measures are mainly restrictive or prohibitive in nature.

It was emphasized that the process of modernization of higher legal education should take place within the framework of a systemic approach, which will allow taking into account the influence of various factors on the state of legal education as a whole.

Key words: higher legal education, modernization, reform, educational process, concept of legal education, lawyer, modernization strategy.

Юридична освіта зазнає змін, котрі викликані технологічним процесом, змінами в юридичній практиці та потребами суспільства. Вказані зміни впливають на все юридичне співтовариство, і, для того аби залишатися на «гребні хвиль» даних змін, потрібні модернізаційні процеси.

Модернізація вітчизняної юридичної освіти – це не чиясь забаганка, а вимога часу. Необхідність модернізації вітчизняної юридичної освіти аргументована тенденціями розвитку соціально-правового життя сучасного суспільства: об'єм соціальних відносин динамічно зростає, з'являються нові правові інститути та галузі права, цифрова реальність трансформує механізм державного управління та впливає на право. Все це вимагає не просто збільшення темпів та об'ємів підготовки юристів нового рівня, але й навчитись готувати висококваліфікованих юристів з врахуванням подальшого розвитку суспільних відносин.

Вести мову про успішність модернізації юридичної освіти в Україні, на нашу думку, потрібно через призму викликів та перспектив, що дозволить побудувати сталий механізм стабільного розвитку вітчизняної юридичної

освіти, котрий буде відповідати сучасним стандартам державної політики держави ХХІ століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дискусійна проблема модернізації вітчизняної юридичної освіти неодноразово піднімалась в широких колах видатних наукових діячів та представників влади. Даному питанні присвячені наукові доробки вітчизняних вчених, серед яких Ю. Барабаш, О. Білічак, О. Бочарова, В. Бурдін, Р. Гаврилюк, С. Головатий, К. Громовенко, М. Задояний, О. Камінська, М. Кашаровська, С. Ківалов, М. Кравчук, Ю. Кривицький, М. Кузнецов, О. Мельник, У. Парпан, П. Паціорківський, С. Погрібний, О. Подцерковний, В. Релецький, В. Тернавська, Я. Тицька, В. Ткаченко, О. Ткачук, О. Чумак, Н. Янчук та ін.

Метою статті є дослідження особливостей модернізації вищої юридичної освіти крізь призму викликів та перспектив.

Виклад основного матеріалу. Зарубіжні дослідники, аналізуючи виклики, що постали перед юридичною освітою, відмічають, що «на даний момент і в світі в цілому,

і в його найважливіших регіонах в області юридичної освіти складається ситуація, подібна ідеальному шторму. Стан юридичної освіти багатьма оцінюється як кризовий, що пов'язане з запитами та вимогами до юридичних закладів вищої освіти і факультетам від студентів, професійних юристів, клієнтів юридичних фірм, органів державної влади та представників вищої школи» [11, с. 14].

Подібні настрої панують і серед вітчизняних науковців, котрі звертають увагу на те, що «інформаційне суспільство як нова стадія еволюції спільноти на сучасному етапі її розвитку потребує принципових змін у підходах до підготовки фахівців, зокрема у сфері вищої освіти. У юридичній сфері це зумовлюється протиріччям, що виникло на тлі «кризи перевиробництва» у підготовці випускників-правників та вимогам щодо їхньої освіченості. Роботодавець очікує від кандидатів на правничі посади не тільки повної обізнаності у законодавстві, а й компетенцій, що дозволяють у мінімальні терміни адаптуватися до існуючих умов і розпочати ефективну роботу за усіма кваліфікаційними вимогами. Вчорашній студент, який навчався здебільшого за традиційними методами, не готовий до таких викликів. У цьому зв'язку гостро постає питання: що необхідно вчинити аби суттєво модернізувати вищу юридичну освіту в Україні» [9]. Як підкреслює К. Воронцова, процес різноманітних змін і перетворень може супроводжуватися як здобутками, так і втратами. Вони не оминули й вищу юридичну освіту. Як наслідок, не кожен нинішній випускник юридичного факультету може продемонструвати високий рівень фахових знань. Тому пошук шляхів розв'язання цієї проблеми перебуває в тісному взаємозв'язку з перебігом подій певного відтинку часу, який дасть змогу, на підставі аналізу нормотворення та історико-теоретичного обґрунтування, виявити і розкрити комплексні науково-аксіологічні ідеї прогалин та здобутків у розвитку вищої юридичної освіти за час української незалежності, а на основі набутого досвіду уможливить формування ключового значення її успішного розвитку [2, с. 275].

На думку експертів актуальність модернізаційних процесів в сфері юридичної освіти продиктована наступними тенденціями: відношення до освіти як до другорядного в порівнянні з економікою, сектору, як до витратної (а не інвестиційної) частини державного бюджету; погіршення матеріально-технічної бази, старіння та неадекватне відтворення педагогічних кадрів; низька заробітна плата викладачів закладів вищої освіти; застаріла та неефективна система управління та фінансування; нерівність до доступу до якісної освіти; заплутаність та недосконалість освітнього законодавства; надмірна комерціалізація освітніх послуг та корупція; неухильне погіршення якості освіти; застарілі методи та методики навчання; повільне та безсистемне оновлення змісту освіти; відсутність ефектної системи моніторингу та контролю якості освіти та ін. [7].

Цілком очевидно, що за останніх тридцять років якість вітчизняної юридичної освіти, безумовно, впала. І цьому є декілька причин, що носять як суб'єктивний, так і об'єктивний характер, зокрема:

- принципові зміни на ринку праці, що ґрунтуються на нових напрямках виробничої діяльності, інтенсивних змінах потреб роботодавця, стрімкому розвитку інформаційних технологій;
- девальвація вищої освіти, котра набула конвеєрної системи, при котрій кількість бажаючих отримати її постійно зростає, а цінність падає;
- припинення державної підтримки закладів вищої освіти та формування умов для надання платних освітніх послуг без врахування потреб ринку праці заради «розмноження» недержавних та непрофільних закладів вищої освіти, котрі готують юристів;
- зміна уявлень про престижність гуманітарних спеціальностей як більш престижних, що не в останню чергу

обумовлено розвалом технічних та природно-наукових спеціальностей.

Важливим атрибутом реформування юридичної освіти в Україні є вирішення проблеми, пов'язаної із не виправдано великою кількістю закладів вищої освіти, що готують правників. Ідеологи модернізації вітчизняної юридичної освіти наголошують на тому, що в Україні кількість здобувачів вищої юридичної освіти є найбільшою в порівнянні з іншим спеціальностями і значно перевищує потреби ринку. При цьому обсяг державного замовлення на підготовку юристів продовжує залишатися необґрунтовано великим.

Перші кроки на шляху скорочення закладів освіти, котрі готують правників вже зроблені. Так, з 2025 н.р. підготовка фахових молодших бакалаврів з права здійснюватися не буде, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 1021 від 30 серпня 2024 р. «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за яким здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти та фахової передвищої освіти» [6]. Концепція проекту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії 2024 р. передбачає відмову підготовки правників за освітніми рівнями фаховий молодший бакалавр, молодший бакалавр та бакалавр права, а також відмову від підготовки правників за заочною формою здобуття освіти [5].

Вітчизняна система підготовки юристів є дихотомічною, тобто підготовка відбувається як у цивільних закладах освіти, що підпорядковані Міністерству освіти і науки України та в навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, що знаходяться у відданні Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державної фінансової служби тощо. Автори концепції реформування юридичної освіти наполягають на позбавленні закладів вищої освіти Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України та ін. права готувати юристів. Ключовими аргументами апологетів даного підходу, згідно з яким висловлюється скепсис щодо доцільності збереження за даними закладами права готувати юристів є:

- низька якість юридичної освіти в закладах зі специфічними умовами навчання;
- система доступу до юридичної освіти не передбачає прозорої конкуренції (відбір кандидатів відбувається за зачиненими дверима), що порушує принцип рівності, закріплений ст. 4 Закону України «Про вищу юридичну освіту»;
- неефективне використання державних коштів закладами освіти зі специфічними умовами навчання, котрі фінансуються краще ніж цивільні заклади, але якість підготовки залишає бажати кращого.

Автори Концепції реформи юридичної (правничої) освіти звертають увагу на те, що заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання готують фахівців за вузькими спеціальностями у межах галузі знань «Право» та «Правоохоронна діяльність», насамперед для задоволення своїх власних потреб, проте ключовою проблемою таких закладів є загальна низька якість підготовки фахівців в області права. Але це не заважає їм щороку отримувати великий обсяг державного замовлення на підготовку юристів і дані місця не розподіляються між здобувачами адресного розміщення. Так, у 2024 р. обсяг державного замовлення на підготовку бакалаврів з права для Міністерства внутрішніх справ становив 878 місць, що є більшим ніж для Міністерства освіти і науки України (750 місць) [5]. В Концепції проекту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії 2024 р. акцентується увага на тому, що вступ до закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання здійснюється за іншою процедурою, ніж це передбачено Порядком (умовами) прийому на навчання, що затверджується

Міністерством освіти і науки України, який не поширюється на такі заклади. Різні умови доступу порушують до юридичної освіти порушують конституційний принцип рівності доступу до здобуття вищої освіти [5].

У контексті існуючих вимог щодо зменшення кількості закладів освіти, що готують юристів важливо зрозуміти, що проблема полягає не в тому, що кількість вітчизняних закладів перевищує кількість юридичних факультетів за кордоном, а в тому, що більшість цих закладів, в кращому випадку є вищими професійними школами. Адже скорочення закладів не призведе автоматично до підвищення якості освітніх послуг.

Саме тому фундаментальною основою модернізації юридичної освіти є якість юридичної освіти як стратегічна лінія державної політики в сфері модернізації юридичної освіти.

Одним із ключових кроків на шляху модернізації вітчизняної юридичної освіти має стати посилення практичної складової. На це звертається увага і в Концепції проекту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії 2024 р., і в законопроекті «Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії» та ін. документах, присвячених реформуванню юридичної освіти. Дана проблема зі всією гостротою була поставлена перед вітчизняною юридичною освітою ще в XIX столітті і до чого часу не може вважатися вирішеною.

Підготовка правника пов'язана із необхідністю оволодіння ним практичних навичок та умінь, незалежно від того, якої спеціалізації він себе присвятив. Проте в сучасній системі юридичної освіти в Україні продовжує переважати теоретична складова. Як показує досвід, виробнича практика здобувачів вищої юридичної освіти також не може надати майбутньому юристу достатніх знань «життєвих реалій». Саме практичні заняття в суді чи в адвокатському бюро ще в XIX столітті критикував Д. Мейєр в силу того, що в цих місцях «освіта відбувається без правильної системи, без встановленого плану, не є запорукою повноти та полягає у власне лише приловченні до виробництва справ, а не у розумінні основ, що проявляються в юридичних визначеннях та законах» [10]. З того часу суттєвих змін, на жаль, не відбулось.

Відірваність теорії від практики, навчального процесу від процедур прикладного застосування теоретичних знань тягне за собою зазвичай доволі тривалий процес так званого «входження» новоспеченого юриста в юридичну реальність після отримання юридичної освіти в стінах юридичного факультету чи університету. Це негативно позначається на якості юридичних послуг, на самій репутації юридичної фірми чи інших установ, де працюють молоді спеціалісти. Переважання практичної складової в процесі підготовки юриста на шкоду теоретичних знань скоріш призведе до формування юриста-виконавця, а ніж юриста-новатора.

Юридична освіта має стати більш практико-орієнтованою, її головне завдання полягає в максимально швидкому адаптуванню освітнього процесу до потреб ринку праці та запитам здобувачів вищої освіти. Якщо раніше для ефективного засвоєння навчального матеріалу від здобувачів вищої освіти вимагалась посидючість та ґрунтовність, то зараз ключову роль відіграє здатність здобувача вищої юридичної освіти засвоювати нові знання, швидко знаходити ефективні рішення проблем, співставлення та аналіз інформації, логічно будувати зв'язки, робити правильні висновки та успішно застосовувати вказані компетентності для вирішення поставлених завдань. Ні для кого не секрет, що в силу своєї природи знання, отримані в процесі навчання в закладі вищої юридичної освіти, досить швидко «застарівають», в наслідок чого збільшується гостра необхідність в постійному вдосконаленні практичної сфери застосування цих знань. Здобування юридичної

освіти в умовах стрімкого наукового прогресу – справжній виклик для системи освіти. Для того аби адаптуватись до цього, система вищої юридичної освіти має змістити фокус з академічності на адаптованість та результативність процесу.

Для ефективної підготовки юристів важливо знайти баланс між теорією та практикою. На нашу думку, заклади вищої освіти мають переформатувати навчальні програми таким чином аби вони включали як глибоке вивчення правових дисциплін, так і можливість отримувати практичний досвід. Інтеграція практичних занять в навчальний план, організація стажувань та співпраця з юридичними організаціями можуть сприяти досягненню цього балансу. Викладачі, що мають досвід роботи в юридичній сфері, можуть ділитися своїми знаннями та навичками зі студентами, тим самим привносячи в навчальний процес елементи реальної практики. Це допоможе здобувачам вищої юридичної освіти краще зрозуміти як застосовувати теорію на практиці та готуватися до майбутньої професійної діяльності. Не менш важливим елементом практичної складової навчання є стажування та практикуми. Вони дозволяють майбутнім юристам отримати реальний досвід роботи в юридичній сфері, зрозуміти специфіку роботи та встановити професійні контакти. Стажуванні цінні ще й тим, що під час їх проходження здобувачі вищої юридичної освіти отримують можливість приймати участь в підготовці юридичних документів, аналізувати справи, консультувати клієнтів, бути присутнім на судових засіданнях тощо. Окремо слід згадати і про юридичну клініку як практичну складову юридичної освіти. Саме юридична клініка надає унікальну можливість працювати з реальними клієнтами під керівництвом досвідчених юристів. Це дозволяє майбутнім юристам проявляти свої знання на практиці, вирішувати реальні правові проблеми та надавати допомогу тим, хто її потребує. Ці та інші елементи практичної складової юридичної освіти допомагають здобувачам вищої юридичної освіти краще зрозуміти важливість своєї професії та підкріпити свої теоретичні знання практичними навичками.

Наступний важливий момент, пов'язаний із реформуванням системи освіти в загалом, і юридичної освіти, зокрема, є заміна знаневого підходу компетентнісним. Це означає, що заклади вищої юридичної освіти готують та випускають юриста, котрий володіє необхідними для практичної діяльності компетентностями в різних сферах юриспруденції: нормотворчій, правозастосовчій, експертно-консультативній, правоохоронній тощо. Значною перевагою даного підходу є те, що за його допомогою процес навчання можна зробити більш раціональним, відкритим та зрозумілим, а відносини між здобувачем вищої освіти та викладачем більш прогнозованими.

Осмислення стану та перспектив, векторів розвитку юридичної освіти передбачає визнання освітнього процесу таким, який має орієнтуватися не на передавання статистичних даних, а передусім на формування технології роботи з правовою інформацією, на основі чого майбутні юристи отримують компетентності для розв'язання практичних проблем у галузі професійної юридичної діяльності. Цей інноваційний процес має ґрунтуватися на формуванні компетентностей, що необхідні для досягнення успіху у мінливому й технічно орієнтованому суспільстві [4, с. 126].

Розмірковуючи про запровадження компетентнісного підходу, доречно згадати слова відомого вченого Макса фон Лауе, котрий сказав, що «не таке важливе набутое знання, як розвиток здатності мислення. Освіта є те, що залишається, коли все що вивчив, забуто». На нашу думку, ці слова якнайкраще передають суть юридичної освіти, котра базується, в першу чергу, не на оволодінні тими чи іншими професійними компетентностями (як-то, уміння планувати, організовувати і контролювати свою діяльність

або знання державної мови та мови однієї з офіційних мов Ради Європи тощо), а на знанні основних юридичних термінів, правових принципів, підходів та методів вирішення конкретних проблемних ситуацій. Законодавство мінливе, правозастосовча практика нестабільна, тому головна компетентність випускника юридичного факультету – вміння самостійно та професійно мислити. Цілком очевидно, що сучасний висококваліфікований юрист не може бути спеціалістом широкого профілю, важлива спеціалізація. Але саме здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу інформації, що отримується юристом, спроможність до формування нового знання, готовність до постійного поглиблення своїх знань виділяє якісно підготовленого юриста. Саме на такий результат має бути спрямована діяльність провідників правничих шкіл та юридичних факультетів.

Цілком зрозуміло, що модернізація вітчизняної юридичної освіти здійснюється, не в останню чергу, під тиском з боку ринку праці. Проте, ринкова орієнтація юридичної освіти сама по собі не гарантує її високої якості. Система юридичної освіти має орієнтуватися не лише на запити економіки, але й на свої внутрішні критерії, котрі визначаються поглядами юридичного співтовариства, як професійного, так і академічного. Якщо ринок праці стане єдиним орієнтиром, то цілком очевидним є те, що майбутнє юридичної освіти втратить свою інституційну форму та перетвориться на вузькоспеціалізоване ремесло, «випускаючи юристів-ремесників» [8, с. 143].

Серйозним викликом для юридичної освіти є девальвація шкільної освіти. За останні два десятиліття суттєво погіршилась якість шкільної освіти, що передбачає значну реструктуризацію наповнення в закладах вищої юридичної освіти. Шкільна освіта знаходиться в стадії перманентних реформ та модернізації. Проте, незважаючи на їхню позитивну спрямованість, вони не найкращим чином позначаються на виконанні загальноосвітніми установами своїх функцій, якості шкільної освіти та відношення до процесу освіти його ключових учасників.

Падіння рівня підготовки в закладах загальної середньої освіти пов'язане з трансформацією підходу до традиційної системи початкової та загальної освіти, котра спрямована не на творче сприйняття та засвоєння шкільного матеріалу, а на його механічне запам'ятовування, з метою складання зовнішнього незалежного оцінювання. Як наслідок – поповнення закладів вищої юридичної освіти здобувачами, котрі вже з самого початку не здатні підвищити якість юридичної освіти і тим самим вносять свій «внесок» в посилення кризового стану системи вітчизняної юридичної освіти.

Значна загроза фундаментальності юридичної освіти походить від руйнації юридичних наукових шкіл. Юридична наука сьогодні переживає не найкращі часи, що, не в останню чергу, обумовлено відсутністю підтримки з боку держави. Саме на відсутності державної підтримки фундаментальних наукових досліджень ґрунтується проблема відсутності юридичних наукових шкіл, котрі б могли собі дозволити розробляти певну тематику протягом довгого часу, формуючи науковий підхід та виховуючи науковців-наступників. В сучасних умовах держава перекладає з себе відповідальність на грантові програми. Проте останні не передбачають повної академічної свободи та не ставлять за мету розвиток вітчизняної юридичної науки

та підготовки нових поколінь учених. Як слушно відмічає С. Вишневецька: «підготовка нових поколінь учених не зводиться лише до передачі їм певних знань і умінь, а передбачає й засвоєння ними ідеалів і цінностей науки, того, що називається етосом науки» [1, с. 19].

Методологічний потенціал наукової юридичної школи проявляється в підготовці та захисті дисертацій за напрямом наукової школи; публікації найважливіших фундаментальних досліджень у визначених наукових напрямках (наукові статті, навчальні посібники, методичні рекомендації, монографії, підручники тощо); участь у наукових заходах національного та міжнародного рівня тощо.

Відбулося ослаблення наукової складової аспірантури, яка сьогодні багатьма сприймається як додаткова форма освіти, а не як сходинка до науки. Вища освіта сьогодні набула форм «епідемії» і перетворилась із переваги на стандарт. Як слушно відмічає Ю. Гальонкіна, процеси глобалізації істотно вплинули на вітчизняну юридичну освіту, породивши феномен масовості та кодифікації вищої освіти, що свідчить про те, що сформувався світовий ринок освіти. З одного боку, можливість одержати юридичну освіту отримали широкі соціальні верстви населення, оскільки вона стала доступнішою, чого не було раніше; а з іншого – для держави виникли додаткові фінансові витрати, знизилася якість підготовки фахівців, що випускаються. Нині в Україні юридична освіта перестала бути прерогативою еліти. Власне, вона девальгувалась, оскільки перестала виконувати своє основне призначення – відтворювати інтелектуальну еліту суспільства в її класичному варіанті [3, с. 73].

Важливість підтримки наукових юридичних шкіл полягає не лише в розвитку юридичної науки в цілому, але й розвитку наукових теорій, ідей, методів та засобів наукового пізнання. Адже кожна вища сходинка у розвитку науки виникає на основі попередньої сходинки із збереженням всього цінного, що було накопичено раніше [1, с. 20].

Висновки. Перед вітчизняною юридичною освітою постають важливі та складні завдання, від вирішення яких буде залежати, чи стане вона конкурентоздатною, затребуваною та сучасною. В результаті проведеного дослідження стає цілком очевидно, що модернізації вітчизняної юридичної освіти неможлива лише за рахунок зміни державних стандартів чи переходу на дворівневу освіту, ліквідацію заочної форми навчання або ж скорочення закладів вищої освіти, котрі готують юристів. Зазвичай дані заходи носять обмежувальний або ж заборонний характер. Проте цілком очевидно, що ці та інші заходи навряд чи дозволять усунути причину слабкої підготовки юридичних кадрів. Вважаємо, що процес модернізації вищої юридичної освіти має проходити в рамках системного підходу, при якому необхідно враховувати вплив різних факторів на стан юридичної освіти в цілому.

Нова парадигма вищої юридичної освіти, на наш погляд, повинна якісно по-новому модернізувати підходи до освіти в цілому. Перед юридичною освітою постає завдання навчити здобувача вищої юридичної освіти аналізувати, відтворювати нові знання, самостійно ставити завдання, інтегрувати цілі, ставити питання, працювати з правовою інформацією, відстоювати власну позицію, прищеплювати навички публічних виступів, юридичної етики, постійної зміни ролей, безперервне пізнання чогось нового тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишневецька С.В. Наукова школа як форма розвитку науки трудового права. *Міждисциплінарні гуманітарні студії. Серія: «Правничі науки»*. 2014. Вип. 1. С. 15-21.
2. Воронцова К. В. Стан дослідження розвитку вищої юридичної освіти незалежної України. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія «Філологія – Педагогіка – Психологія»*. 2015. Вип. 31. С. 275-281. Режим доступу – URL: file:///C:/Users/User/Downloads/61130-125373-1-SM%20(1).pdf.
3. Гальонкіна Ю.С. Масовізація та комодифікація сучасної вітчизняної юридичної освіти як вияви глобалізаційних тенденцій. *Науковий вісник національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2. С. 65-75.

4. Завальний А.М. Інновації юридичної освіти: осмислення, виклики, перспективи. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 113-132.
5. Концепція проекту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії 2024 р. Режим доступу – URL: <https://kompravpol.rada.gov.ua/uploads/documents/34720.pdf>
6. Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за яким здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти та фахової передвищої освіти: Постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 р. № 1021. *Офіційний вісник України*. 2024. № 83. С. 4938. Електронний режим – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text>
7. Стратегія модернізації України. Бачення незалежних експертів. *ДТ*. 2009. 12-18 грудня.
8. Тернавська В.М. Сучасні тенденції реформування вищої юридичної освіти в Україні (конституційно-правовий аспект). *Нове українське право*. 2022. Вип. 2. С. 142-148.
9. Топчій О.В. Новітні підходи до модернізації вищої юридичної освіти в Україні. Електронний ресурс – URL: <https://goal-int.org/novitni-pidxodi-do-modernizacii-vishhoi-yuridichnoi-osviti-v-ukraini/>
10. Bekker Ernst Immanuel. Ernst und Scherz über unsere Wissenschaft. Leipzig: Breitkopf u. Härtel, 1892. 250 s.
11. Tokarz K., Lopez A.S., Maisel P. Legal Education at a Crossroads: Innovation, Integration, and Pluralism Required! *Washington University Journal of Law & Policy*. 2014. Vol. 43. № 11. P. 11-57.